

MAGDALENA MARZEC-JÓŻWICKA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ORCID: 0000-0002-1316-0498

magmar@kul.lublin.pl

Wykorzystanie wiedzy o cechach indywidualnych uczniów w pracy nad *Weselem* Stanisława Wyspiańskiego. Propozycja metodyczna

Streszczenie

W artykule postawiono tezę, że znajomość uczniowskich cech indywidualnych – do których zaliczane są m.in. omówione w tekście różne rodzaje inteligencji, style uczenia się, role uczniów na lekcjach oraz zainteresowania – stanowi dla nauczyciela pomoc w organizacji pracy nad lekturami. Dzięki wiedzy na ten temat polonista ma szansę rozpoznawać mocne i słabe strony swoich uczniów, a następnie dostosowywać do ich potrzeb i możliwości metody, techniki oraz formy organizacji pracy na lekcjach i zajęciach pozalekcyjnych. W tekście pokazano kilkadziesiąt przykładowych poleceń i zadań dla uczniów, uwzględniających różnice pomiędzy nimi, odnoszących się do jednej z głównych lektur szkolnych omawianych na poziomie ponadpodstawowym, czyli *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego.

Słowa kluczowe: indywidualne cechy uczniów, style uczenia się, inteligencja, zainteresowania, kształcenie literacko-językowe, *Wesele*, Stanisław Wyspiański

Kiedy uczeń nie uczy się tak, jak go nauczamy,
musimy nauczyć go tak, jak on się uczy¹

Rita Dunn

Wprowadzenie

Mottem artykułu są słowa Rity Dunn, amerykańskiej pedagog, zwolenniczki tezy, że nauczyciele powinni uwzględniać w swojej pracy różnice pomiędzy uczniami. Określała je jako *individual distinct differences*². Do różnic Dunn zali-

¹ R. Dunn, *Strategies for Educating Diverse Learners*, Bloomington 1995, s. 30.

² Rita Dunn *Answers Questions on Learning Styles*, "Educational Leadership" 1990, s. 15–19, https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/ed_lead/el_199010_dunn.pdf [21.03.2021].

czała przede wszystkim *learning styles*, czyli style uczenia się. Twierdziła, że nauczyciele nie pokazują swoim podopiecznym, jak się uczyć. Nie są też zainteresowani badaniami na ten temat, nie zależy im na tym, by poznać sposoby uczenia się i zaproponować uczniom wybór odpowiednich, nie organizują procesu dydaktycznego z uwzględnieniem różnic pomiędzy wychowankami. Słów Dunn użyłam w celu podkreślenia, w jakim kierunku powinien podążać nauczyciel zainteresowany uczniem jako podmiotem oddziaływania dydaktyczno-wychowawczego, jeśli rzeczywiście chce pomóc mu się uczyć.

Pracę nauczyciela polonisty uważam za jedną z najbardziej kreatywnych. Nie dość, że na co dzień pracuje na niezwykle ciekawym materiale, jakim jest literatura, to jeszcze ma do dyspozycji tak wiele metod i technik pracy, że właściwie każda prowadzona przez niego lekcja może być inna. By tak się jednak stało, potrzebne mu są przede wszystkim dwa rodzaje wiedzy: po pierwsze, wiedza metodyczna (treści, metody i techniki pracy, formy organizacji pracy na lekcjach), po drugie zaś, wiedza o uczniach jako podmiotach oddziaływania i ich cechach, którą uważam za kluczową w podejmowaniu działań dydaktyczno-wychowawczych.

Żeby rozpocząć pracę z uczniami, z czego zapewne zdaje sobie sprawę każdy nauczyciel, trzeba ich najpierw poznać: wiedzieć, jak się uczą, czym się interesują, jakie są ich potrzeby i aspiracje edukacyjne. Poznawanie uczniów, najczęściej prowadzone metodą obserwacji, to proces ciągły i nieustający, który dostarcza jednak wielu cennych i interesujących wniosków. To na uczniowskich możliwościach i ograniczeniach, nie zaś przyzwyczajeniach czy preferencjach nauczycielskich powinno opierać się kształcenie³. Często się jednak o tym zapomina, tworząc podstawy programowe albo programy nauczania. Większość szkół nadal działa tak, jakby wszyscy wychowankowie byli identyczni: tak samo się uczyli, w równym stopniu angażowali się na lekcjach, z równym zainteresowaniem przyswajali wiedzę z poszczególnych przedmiotów i mieli w podobnym stopniu opanowane szkolne umiejętności. A przecież uczniowie – choć do oddziałów klasowych dobierani są według wieku – znacznie się od siebie różnią. Ich rozwój odbywa się nierównomiernie.

Uwzględnianie w procesie dydaktyczno-wychowawczym cech indywidualnych uczniów powinno zatem być naturalne, zwłaszcza że w znacznym stopniu wpływają one na rozwój procesów poznawczych i emocjonalnych. Do takich cech zaliczane są: systemy sensomotoryczne, rodzaje inteligencji, style uczenia się, role, jakie uczniowie odgrywają w procesie lekcyjnym, metody przyswajania wiedzy, zainteresowania, temperament, zdolności specjalne i dysfunkcje, wiedza wyjściowa, postawy i poglądy, a nawet poziom aspiracji i motywacja wewnętrzna.

W dalszej części tekstu omówię wybrane cechy indywidualne uczniów, a następnie pokażę zastosowanie wiedzy o nich w pracy nad lekturą na przykładzie zadań i poleceń do *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego.

³ Zob. M. Marzec-Józwicka, *Indywidualizacja kształcenia literackiego w szkole średniej. Model zadaniowy*, Lublin 2018.

Charakterystyka wybranych cech indywidualnych uczniów

Jedną z najważniejszych cech uczniowskich jest inteligencja, rozumiana jako wrodzone cechy jednostki, niezależne od nauki i doświadczenia, a wynikające z biologii i ludzkiej zdolności przetwarzania informacji⁴. Jednym z pedagogów, który zwrócił uwagę na to, że właściwe rozpoznanie rodzaju inteligencji wpływa na wybór odpowiednich metod i technik kształcenia, był Howard Gardner, profesor Uniwersytetu Harvarda. W 1983 roku opracował teorię inteligencji wielorakich. Wyróżnił kilka rodzajów powiązanych ze sobą i uzupełniających się ścieżek rozwijania zdolności: logiczno-matematyczną, językową, muzyczną, wizualno-przestrzenną, kinestetyczną, intrapersonalną, interpersonalną oraz twórczą. Jak dowodził, ludzie mają wszystkie rodzaje inteligencji, ale są one rozwinięte w różnym stopniu. Ich uwzględnienie w procesie kształcenia pomaga w rozpoznawaniu mocnych i słabych stron uczniów. Znajomość każdego z typów inteligencji obliguje nauczyciela do podejmowania zróżnicowanych działań. Ich celem jest nie tylko poprawa wyników uczenia się, ale zaproszenie podopiecznych do współuczestnictwa w zajęciach, wytworzenie podczas wykonywania kolejnych zadań odpowiedniej atmosfery, sprzyjającej aktywnemu i zaangażowanemu przyswajaniu wiedzy i doskonaleniu przedmiotowych umiejętności⁵.

Bazując na wiedzy o rodzajach inteligencji, nauczyciele mogą tworzyć zadania uwzględniające naturalne predyspozycje podopiecznych, bowiem każdy z nich uruchamia lub wyzwala pewien rodzaj „wewnętrznych” informacji. I tak, osoby wyróżniające się inteligencją językową mają rozwinięte zdolności lingwistyczne. Dużo i często mówią, tworząc udane wypowiedzi związane z lekturami. Chętnie dyskutują i polemizują z innymi osobami w klasie, ale też badaczami i krytykami, próbując przekonać odbiorców do swojego punktu widzenia. Uczniowie o inteligencji logiczno-matematycznej chętnie operują symbolami i pojęciami abstrakcyjnymi, prowadzą działania o charakterze analityczno-syntetycznym, gromadzą dowody, stawiają hipotezy, formułują wnioski. Nie sprawia im trudności praca metodą problemową. Potrafią porządkować treści, odróżniać informacje prawdziwe od fałszywych, poprawiać błędy. Uczniowie z dominującą inteligencją wizualno-przestrzenną uczą się poprzez obserwację i wizualizację omawianych zagadnień, projektują schematy, wyobrażają sobie określone sytuacje i miejsca, a ci o inteligencji muzycznej lubią uczyć się przy muzyce. Chętnie analizują teksty muzyczne i wykorzystują nagrania utworów jako jedną z możliwych form interpretacji. Młodzi ludzie o inteligencji interpersonalnej dobrze przyswajają wiedzę podczas nauki w grupach, kiedy mogą uczyć innych i uczyć się od innych. Potrafią efektywnie komunikować się werbalnie i niewerbalnie, wywierać wpływ na rówieśników. Nie mają trudności w rozumieniu i akceptowaniu ludzkich myśli, uczuć, poglądów, zachowań. Uczniowie z intelligen-

⁴ H. Gardner, *Inteligencje wielorakie*, przekł. A. Jankowski, Warszawa 2012, s. 21.

⁵ Zob. też: K. Wójcik, *Indywidualizacja procesu nauczania a teoria inteligencji wielorakich*, „Wszystko dla Szkoły” 2008, nr 12, s. 16–17.

cją intrapersonalną z kolei są skupieni przede wszystkim na sobie: prowadzą badania, rozwiązują problemy, zapisują własne wnioski. Mają wysoki poziom automotywacji. Są świadomi własnych emocji, uczuć, myśli i potrafią o nich mówić. Postępują zgodnie z własnymi zasadami i postanowieniami. Wychowankowie odznaczający się inteligencją twórczą lubią wykonywać zadania o charakterze innowacyjnym. Często proponują nowatorskie rozwiązania. Chętnie tworzą własne koncepcje. Przedstawiają treści w oryginalny sposób. Krytycznie ustosunkowują się do rzeczywistości i treści przekazywanych na lekcjach. Są nastawieni na przyszłość i chętnie mówią o swoich wyobrażeniach z nią związanych.

*

Kolejną indywidualną cechą uczniowską jest sposób umysłowego przetwarzania informacji już uzyskanych, co określane jest w dydaktyce stylem uczenia się. Od razu należy zaznaczyć, że właściwie żadnemu uczniowi nie można przypisać tylko jednego stylu uczenia się, ponieważ każdy ma zdolność edukacji w obrębie dwóch lub nawet kilku stylów⁶. Warto też dodać, że zagadnienie stylów uczenia się jest niezwykle obszerne. W dydaktyce światowej opisano dotychczas kilkadziesiąt typologii stylów edukacji⁷. Ich autorami są m.in. Anthony Gregorc, Peter Honey i Alan Mumford, Sean Whiteley, Richard Felder i Barbara Soloman, Bernice McCarthy oraz David Kolb.

Przyjrzyć się bliżej klasyfikacji Kolba, teoretyka metod kształcenia, autora tzw. modelu uczenia się przez doświadczenie, nazwanego od jego nazwiska cyklem Kolba. Badacz wyróżnił cztery etapy procesu uczenia się: 1. Konkretnie doświadczanie. 2. Refleksyjną obserwację. 3. Tworzenie abstrakcyjnych hipotez. 4. Aktywne prowadzenie eksperymentów. Z każdym z nich, jak pisał w książce *Experimental Learning*, związane są konkretne umiejętności: odczuwanie, obserwacja, myślenie oraz działanie⁸. Biorąc pod uwagę poszczególne etapy oraz czynności wykonywane przez uczniów, Kolb zaproponował cztery style uczenia: konwergencyjny, dywergencyjny, asymilacyjny i akomodacyjny⁹.

Uczniowie reprezentujący konwergencyjny styl uczenia się są logiczni i rozumują w sposób dedukcyjny. Dla swoich pomysłów starają się znaleźć praktyczne zastosowania. Nie ulegają emocjom. Mają wąskie obszary zainteresowań. Uczniowie dywergencyjni cechują się bogatą wyobraźnią i chętnie tworzą nowe rozwiązania, planują przyszłość. Potrafią spojrzeć na sprawy z różnych punktów widzenia. Mają zainteresowania humanistyczne i kulturalne. Lubią analizować postawy

⁶ M. Piłatowska, *Świadomość stylów uczenia się – korzyści dla nauczyciela i studenta*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica” 2008, nr 217, s. 123.

⁷ D. Frajberg, *Mity i brednie szkoleniowe. Style uczenia się*, <https://www.linkedin.com/pulse/mit-5-style-uczenia-się-dominik-frajberg> [22.08.2021].

⁸ Zob. D.A. Kolb, *The Learning Style Inventory: Technical Manual*, Boston 1976; R. Gajewski, *O stylach uczenia się i I-edukacji*, <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/11/id/189> [11.12.2021].

⁹ Zob. też M.K. Smith, *David A. Kolb on experiential learning*, <http://infed.org/mobi/david-a-kolb-on-experiential-learning/> [28.12.2021].

i zachowania innych ludzi, poznawać motywy ich działań. Uczniowie o stylu asymilacyjnym myślą w sposób indukcyjny i są bardziej zainteresowani abstrakcyjnymi ideami niż ludźmi. Lubią pracować na definicjach, teoriach, schematach. Cechuje ich cierpliwość i skłonność do tworzenia modeli i wzorców. Natomiast uczniowie, którzy uczą się w sposób akomodacyjny, są aktywni, lubią podejmować różnego rodzaju działania, organizować przedsięwzięcia, eksperymentować. Chętnie ryzykują, rozwiązując problemy intuicyjnie. Bardzo dobrze sprawdzają się w sytuacjach, w których wymagana jest reakcja na niespodziewane okoliczności. Mają w sobie potrzebę dokonywania zmian, ulepszania rzeczywistości.

*

Zaproponowanym przez Wincentego Okonia strategiom dydaktycznym, uwzględniającym uczenie się przez przyswajanie, odkrywanie, działanie i przeżywanie¹⁰, Bożena Chrzastowska przyporządkowała role uczniów na lekcjach. Podzieliła ich na czytelników, wykonawców i badaczy, realizujących odpowiednio trzy strategie: E (emocje), O (operatywność) oraz P (problemy)¹¹.

Strategia E ukierunkowana jest na rozwój procesów emocjonalnych młodych ludzi, w związku z czym oznacza swobodny odbiór tekstu bez poważnych dociekań analityczno-interpretacyjnych. Realizują ją uczniowie-czytelnicy, wykonując czynności przygotowujące do analizy tekstów. Należą do nich m.in. dzielenie się refleksjami na temat przeczytanych lektur, wyrażanie opinii na ich temat, werbalizowanie doświadczeń wynikających z indywidualnego kontaktu z dziełami sztuki¹²; wypisywanie z utworu literackiego tych informacji, które stały się dla nich ważne w trakcie lektury lub po niej (aforyzmów, powiedzeń, sformułowań, terminów).

Strategia O ma na celu doskonalenie podstawowych umiejętności polonistycznych, w związku z tym obejmuje ćwiczenia w mówieniu i pisaniu, również o charakterze ludycznym. Pracujący w jej obrębie uczniowie, zwani wykonawcami, m.in. układają pytania do tekstów literackich, tworzą tematyczne krzyżówki, rebusy, opracowują alfabet pojęć związanych z lekturami, wyszukują i przytaczają anegdoty dotyczące ich genezy, piszą własne teksty inspirowane lekturami, przygotowują różnego rodzaju wystąpienia: referaty, wykłady, prezentacje, wykonują plakaty¹³, infografiki, makiety, ulotki reklamowe, prezentacje multimedialne albo innego rodzaju prace artystyczne w formie tradycyjnej lub elektronicznej.

Strategia P z kolei służy rozwijaniu myślenia wychowanków przede wszystkim w toku rozwiązywania problemów. Realizujący jej założenia uczniowie, określani mianem badaczy, dokonują szczegółowej analizy i interpretacji omawianych na lekcjach utworów, stawiają hipotezy interpretacyjne i uzasadniają gotowe tezy,

¹⁰ Zob. więcej na ten temat: W. Okoń, *W sprawie budowy lekcji*, „Nowa Szkoła” 1971, nr 4, s. 4–7.

¹¹ B. Chrzastowska, *Polonistyka szkolna w procesie komunikacji literackiej*, „Pamiętnik Literacki” 1977, nr 68/3, s. 144–145.

¹² Zob. W.P. Zaczyński, *Uczenie się przez przeżywanie. Rzecz o teorii wielostronnego kształcenia*, Warszawa 1990.

¹³ Por. B. Myrdzik, *Zrozumieć siebie i świat. Szkice o edukacji polonistycznej*, Lublin 2006, s. 258–265.

ustosunkowują się do wypowiedzi badaczy i krytyków literatury, poszukują nawiązań kontekstualnych i odniesień intertekstualnych, wyszukują oraz studiują różne pomoce naukowe.

*

Ostatnią cechą uczniowską, na którą zwrócę uwagę, są zainteresowania, określane jako upodobania, zamiłowania, sympatie do czegoś, zaciekawienia czymś, a nawet żyłki do czegoś¹⁴. Rola zainteresowań w życiu każdego człowieka w toku jego edukacji formalnej i nieformalnej jest ogromna. Zainteresowanie oznacza uwagę, ciekawość, motywację, skupienie, troskę, dążenie, a nawet ukierunkowanie na cel¹⁵. W zainteresowaniach uwidaczniają się nie tylko czynniki emocjonalne (radość, jaką sprawia możliwość rozwijania zainteresowań – pragnienie odniesienia sukcesu – możliwość robienia tego, co się lubi), ale też poznawcze (możliwość zbliżenia się do nieznanego – pragnienie zdobycia wiedzy – ciekawość pojawiająca się w związku z poznawaniem).

Proces budzenia zainteresowań powinien przebiegać w kilku fazach. Pierwsza to nasuwanie się pytań wywołujących aktywność poznawczą i ogólną ciekawość. W drugiej fazie następuje selekcja problemów dotyczących danego obszaru zainteresowania (może w tym uczestniczyć druga osoba w charakterze doradcy), podejmowanie działań na rzecz poszukiwania odpowiedzi na postawione pytania. W tej fazie pojawia się też osobista satysfakcja zainteresowanego związana z poznawaniem coraz to nowych informacji. W kolejnej fazie, określanej jako rozbudzenie „głodu wiedzy”, zainteresowany sam znajduje problemy i stawia pytania, które zmuszają go do dalszej aktywności poznawczej¹⁶.

W pracy z uczniami nauczyciel może wykorzystać zarówno ich zainteresowania trwałe, jak i chwilowe. Ponieważ nigdy nie są ostatecznie ukształtowane, nauczyciel może je rozwijać albo tłumić. Jeśli chce wykorzystać zainteresowania w uczeniu się podopiecznych, musi znaleźć dla nich miejsce w prowadzonym przez siebie procesie dydaktycznym. Jednocześnie nie powinien podporządkowywać tego, czego uczy, tylko i wyłącznie preferencjom uczniowskim. Zadanie pedagoga polega bowiem również na rozbudzaniu zainteresowania uczniów programem nauczania, lekturami. To właśnie – jak podkreślał Ziemowit Włodarski – „wywołanie odpowiednio silnego zainteresowania powinno poprzedzać zawsze właściwy proces dydaktyczny”¹⁷. Jeśli zainteresowanie uczniów tym, czego uczy, spada, nauczyciel powinien przemyśleć swoje postępowanie. Być może konieczne są wówczas modyfikacje stosowanych przez niego metod pracy, technik ewaluacji czy sposobów realizacji zagadnień programowych.

¹⁴ *Zainteresowania* [w:] *Słownik język polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/słowniki/zainteresowania.html> [15.05.2021].

¹⁵ A.S. Reber, E.S. Reber, *Słownik psychologii*, red. I. Kurcz, K. Skarżyńska, Warszawa 2008, s. 869.

¹⁶ B. Kłasińska, *Kształtowanie zainteresowań uczniów wyzwaniem współczesnej i przyszłej edukacji*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2011, t. 18, nr 1, s. 146–147.

¹⁷ Z. Włodarski, *Człowiek jako wychowawca i nauczyciel*, Warszawa 1992, s. 67.

Propozycje metodyczne dotyczące *Wesela*

Tę część artykułu poprzedzę czterema uwagami.

Po pierwsze, na materiał pokazujący praktyczne zastosowanie wiedzy o cechach indywidualnych uczniów w procesie kształcenia literacko-językowego wybrałam dramat Wyspiańskiego, który jest lekturą obowiązkową. Mimo niekwestionowanych wartości historycznoliterackich, kulturowych i przełomowego znaczenia utworu ten, jak konstatowała Iwona Morawska, „nie musi oznaczać i zwykle nie oznacza uznania wśród młodych-nowych czytelników, reprezentujących tzw. pokolenie sieci”¹⁸. Wśród przyczyn niechęci uczniów wobec dramatu Wyspiańskiego Barbara Matusiak wymieniła hermetyczność i odległość problematyki, irytujących bohaterów oraz „nudę wiejącą z większości scen”¹⁹. Można dodać do tego jeszcze trudny do zrozumienia język utworu, powagę podjętych tematów oraz jego legendarną wręcz symbolikę, którą uczniowie nierzadko opanowują pamięciowo²⁰. Tymczasem mają przecież do czynienia z lekturą mimo upływu lat inspirującą, modną, „dziełem nadzwyczajnym, szalonym, ale genialnym”²¹, „evergreenem polskiej literatury”²², który nie powinien ulecieć z ich pamięci wraz z odebraniem świadectwa maturalnego²³.

W szkole zazwyczaj omawiane są wszystkie akty utworu z uwzględnieniem czasu i miejsca akcji, problematyki, bohaterów, języka, relacji między inteligencją i chłopami, genologii, kształtu artystycznego, wreszcie syntezy sztuk. Analizowane są nawiązania do różnych rodzajów dramatu (antycznego, szekspirowskiego, romantycznego i modernistycznego). Pojawiają się odniesienia do wydarzeń z historii Polski, malarstwa Jana Matejki, modernizmu jako prądu w literaturze i sztuce, twórców młodopolskich. Uczniowie poznają Wyspiańskiego jako krakowianina, dramaturga, malarza, wreszcie wielkiego artystę-wizjonera, marzącego o stworzeniu „teatru ogromnego”, prawdziwej świątyni sztuki, dzieła łączącego poezję, malarstwo, muzykę ze światłem, gestem, mimiką aktora.

Lekturę dramatu nierzadko uzupełniają fragmenty publikacji, np. *Plotka o „Weselu” Wyspiańskiego* Tadeusza Boya-Żeleńskiego (1922), *Daję Waści złoty róg. Plotki o „Weselu” ciąg dalszy* Katarzyny Siwiec (2019), *Wyspiański. Dopóki starczy życia* (2017) czy *Panny z „Wesela”*. *Siostry Mikołajczykówny i ich*

¹⁸ I. Morawska, *Zabytek literacki czy „dzieło w ruchu”? „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego jako lektura szkolna*, „Polonistyka. Innowacje” 2017, nr 6, s. 178.

¹⁹ B. Matusiak, *Dramat poetycki – czy to w ogóle może zainteresować młodzież? Kłopoty z definicją*, „Polonistyka” 2020, nr 38, <https://www.czasopismopolonistyka.pl/artukul/dramat-poetycki-czy-to-w-ogole-moze-zainteresowac-mlodziez-klopoty-z-definicja> [29.12.2021].

²⁰ Tamże.

²¹ Określenie Jana Stanisławskiego. Zob. *Parnas polski we wspomnieniu. Od Niemcewicza do Wyspiańskiego*, oprac. H. Przewoska, Warszawa 1964, s. 281.

²² Zob. *Wesele Wyspiańskiego w Krakowie na wesolo*, <https://zwierciadlo.pl/kultura/93814,1,wesele-wyspianskiego-w-krakowie-na-wesolo.read> [30.12.2021].

²³ Tamże.

świat Moniki Śliwińskiej (2020). Ponadto poloniści sięgają po piosenkę *Wesele* w wykonaniu Marka Grechuty, fragmenty filmu Andrzeja Wajdy z 1972 roku albo współczesnych inscenizacji *Wesela* w formie projektu słowno-muzycznego *Cosi, gdzieś, kajsi, ktosi* Sławomira Maciejewskiego (2013), przedstawień teatralnych, np. w reżyserii Krzysztofa Jasińskiego (2015), Jana Klaty (2017), Wawrzyńca Kostrzewskiego (2018) czy musicalu Wojciecha Kościelniaka (2020). Uczniowie analizują też przykładowe tematy maturalne odnoszące się do lektury, uczestniczą w projektach edukacyjnych²⁴ i zdalnych lekcjach²⁵, oglądają filmy i podcasty nagrywane przez polonistów²⁶, słuchają audycji²⁷, tworzą na Facebooku profile postaci z dramatu²⁸.

Po drugie, przedstawione zadania i polecenia wykorzystywałam na swoich lekcjach, co pozwalało mi na częściową indywidualizację działań uczniowskich. Zadania dzieliłam, uwzględniając najczęściej profil klasy, zainteresowania podopiecznych oraz ich role i poziom zaangażowania na lekcjach, na obowiązkowe i dodatkowe, spośród których uczniowie mogli wybrać najbardziej im odpowiadające. Stosowałam je na lekcjach wprowadzających do lektury, utrwalających jej treść lub sprawdzających znajomość utworu. Część zadań uczniowie wykonywali na lekcjach, część w domu. Niektóre zadania nadawały bieg lekcjom, inne stanowiły ich dopełnienia.

Po trzecie, układ i dobór poleceń nie jest przypadkowy. Podzieliłam je umownie na wewnątrztekstowe, tj. takie, których treść dotyczy bezpośrednio opisanych w lekturze wydarzeń, bohaterów, problemów, wartości (zadania 1–22) oraz okołotekstowe, czyli związane z genezą utworu, jego recepcją, kontekstami, w jakich można go osadzić, oraz jego adaptacjami i inscenizacjami (zadania 23–63). Część poleceń można uznać za typowe, część – nowatorskie. Utrwalony w szkole sposób czytania *Wesela*, począwszy od omówienia elementów świata przedstawionego, przez charakterystykę bohaterów aż po analizę symboliki i wymowy tekstu, nie jest działaniem zasługującym na krytykę. Pozwala na przeprowadzenie uczniów przez

²⁴ Zob. np. *Projekt edukacyjny pt. „Szlakiem Stanisława Wyspiańskiego”*, <https://www.ekonomikzamosc.pl/2017/10/22/projekt-edukacyjny-pt-szlakiem-stanislaw-wyspianskiego/> [29.12.2021].

²⁵ Zob. np. *Chocholi taniec na weselu. Stanisława Wyspiańskiego diagnoza Polski*, <https://zpe.gov.pl/a/chocholi-taniec-na-weselu-stanislaw-wyspianskiego-diagnoza-polski/DZdZxINmy> [29.12.2021].

²⁶ Zob. np. *Baba od polskiego. Podcast „Wesele” Wyspiańskiego*, <https://babaodpolskiego.pl/podcast-wesele/> [29.12.2021]; *Czytamy lektury. „Wesele” S. Wyspiański*, <https://www.youtube.com/watch?v=P-g3iAFoDtPY> [29.12.2021]; *Lektury bez cenzury. Wesele, czyli gdy impreza wyrwie się spod kontroli*, <https://www.youtube.com/watch?v=GYqxe1e57Wg> [29.12.2021]; *Wiedza z wami. „Wesele” Wyspiański – przypomnienie lektury*, <https://www.youtube.com/watch?v=PHXPWwgaAJw> [29.12.2021]; *Zeszyt do polskiego. „Wesele”*, <https://www.youtube.com/watch?v=DCjLBs2gbHw> [29.12.2021].

²⁷ Zob. *Poradnik maturzysty. Jak czytać „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego?* <https://www.polskieradio.pl/10/4888/Artykul/2482917,Poradnik-maturzysty-Jak-czytac-Wesele-Stanislaw-Wyspianskiego> [29.12.2021].

²⁸ Zob. A. Zielińska, *Wesele na fejsie*, <https://www.superbelfrzy.edu.pl/pomyslodajnia/wesele-na-fejsie/> [29.12.2021].

treści fundamentalne, przedstawione przez Wyspiańskiego oraz poddane interpretacji literaturoznawczej²⁹. Jednocześnie wskazane jest uzupełnianie refleksji nad lekturą o nowe wnioski interpretacyjne, zwłaszcza uwzględniające konteksty współczesne³⁰.

Po czwarte, wszystkie polecenia odnoszą się do wybranych cech indywidualnych uczniów omówionych wyżej. Zostały dobrane w taki sposób, by udowodnić, że na lekcjach języka polskiego, poświęconych nawet jednej lekturze, nauczyciel jest w stanie podejmować działania indywidualizujące, służące rozwijaniu ośmiu rodzajów inteligencji, czterech typów stylu uczenia się, trzech ról uczniowskich oraz odpowiadające siedmiu różnym ich zainteresowaniom. Przy każdym z poleceń zastosowano odpowiednie oznakowanie:

- I oznacza inteligencję: j – językową, lm – logiczno-matematyczną, k – kinestetyczną, wp – wizualno-przestrzenną, t – twórczą, p – przyrodniczą, it – intrapersonalną, i – interpersonalną,
- S określa styl uczenia się: k – konwergencyjny, d – dywergencyjny, as – asymilacyjny, ak – akomodacyjny,
- R wskazuje na rolę ucznia na lekcji: c – czytelnik, w – wykonawca, b – badacz,
- Z to rodzaj zainteresowania: l – literackie, a – artystyczne, h – historyczne, s – socjologiczne, p – przyrodnicze, ps – psychologiczne, pt – polityczne.

Zadania/ polecenia:

1. Przypomnij treść dramatu Wyspiańskiego według kolejnych aktów. Ij, Sk, Rw, Zl.
2. Dokonaj analizy wybranego fragmentu *Wesela*. Zwróć uwagę na rozmówców, język, jakim się posługują, tematykę ich wypowiedzi oraz jej znaczenie dosłowne i metaforyczne. Ij, Ilm, Sk, Rb, Zl.
3. Opowiedz o wybranym bohaterze utworu, uwzględniając jak najwięcej informacji o nim: historię jego życia, system wartości, marzenia, cele, obawy i problemy. Ij, Iit, Ii, Sk, Rb, Zps.
4. Ułóż listę pytań do treści *Wesela*, które zostaną wykorzystane do klasowego quizu. Ij, Ilm, Sak, Rw, Zl.
5. Przedstaw problematykę utworu za pomocą systemu symboli, obrazów lub porównań. Iwp, It, Iit, Sas, Rc, Za.
6. Znajdź i omów elementy humorystyczne w dramacie (postacie, wypowiedzi, sceny, wydarzenia). Określ ich funkcję w utworze. Ij, Ilm, Sk, Rb, Zs.
7. Spróbuj odnaleźć analogię pomiędzy światem przedstawionym utworu a światem natury: jaki wpływ wywiera przyroda na bohaterów utworu? Jakich wydarzeń jest świadkiem? Jak reaguje? Ip, Sd, Rb, Zp.
8. Uzasadnij, że *Wesele* jest utworem o:

²⁹ Zob. K. Wyka, *Legenda i prawda „Wesela”*, Warszawa 1950; A. Łempicka, *O „Weselu” Wyspiańskiego*, Wrocław 1955; M. Wojtak, *O języku i stylu „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego*, Lublin 1988; T. Nyczek, *Wesele*, Kraków 1996; F. Ziejka, *Wesele w kręgu mitów polskich*, Kraków 1997; R. Węgrzyniak, *Encyklopedia „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego*, Kraków 2001.

³⁰ Zob. A. Książek-Szczepanikowa, *Otwieranie „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego: uczestnictwo odbiorcy w „życiu tekstu”*, Łódź 2017; A. Książek-Szczepanikowa, *Wczoraj i dziś: „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego z pozycji ery multimediów*, Łódź 2018.

- ludziach, którzy nie mogą się porozumieć, o przyczynach i konsekwencjach braku porozumienia,
 - podzielonych społecznościach, jednostkowych dramatach, „starym” i „młodym” pokoleniu,
 - przenikaniu się świata realnego z fantastycznym, o snach, marzeniach, wewnętrznych niepokojach,
 - wyrzutach sumienia, rozterkach, zwątpieniu i... nadziei,
 - ludziach, którzy zaprzepaścili życiową szansę i muszą trwać w oczekiwaniu na kolejną,
 - tym, jak historia i pamięć wpływają na teraźniejszość, projektują przyszłość³¹. Ij, Ilm, Ii, Iit, Sk, Rb, Zs, Zh.
9. Wykonaj obraz/ szkic wybranego miejsca opisanego w utworze. It, Iwp, Sak, Rc, Za.
 10. Dokonaj oceny przedstawicieli społeczeństwa polskiego opisanych w dramacie. Wybierz postacie, przypisz je do grup społecznych, a następnie je scharakteryzuj. Ij, Ilm, Ii, Sk, Rb, Zs.
 11. Sformułuj wnioski na temat relacji społecznych między inteligencją i chłopami na podstawie konwersacji z I aktu utworu (np. rozmowy Czepca i Dziennikarza, Gospodyni i Kliminy, Państwa Młodych). Ij, Ii, Sk, Rb, Zs.
 12. Określ funkcję Chochola w dramacie. Ij, Ilm, Sk, Rb, Rb, Zl.
 13. Omów wybrane cytaty pochodzące z utworu, np.: „Miałeś chamie złoty róg”, „A to Polska właśnie”, „Trza być w butach na weselu”, „Chłop potęgą jest i basta”, „Każden sobie rzepkę skrobie”, „Przyjdź, chochole, na wesele”, „Sami swoi – polska szopa”, „Jak się żenić – to się żenić!”. Kto wypowiedział te słowa i w jakich okolicznościach? Dokonaj ich analizy i interpretacji w odniesieniu do lektury oraz omów ich funkcjonowanie we współczesnym języku polskim. Ij, Ilm, Sk, Rw, Zl.
 14. Określ, który akt dramatu i dlaczego można określić mianem seansu spirytystycznego, a który i dlaczego nazywany jest przez literaturoznawców krakowską szopką³²? Ij, Ilm, Sk, Rb, Zs.
 15. Ułóż krzyżówkę dotyczącą *Wesela*. Ij, S, Rw, Zt.
 16. Opracuj bank pojęć związanych z utworem. Ij, Ilm, Sak, Rw, Zt.
 17. Opracuj biogram wybranego bohatera dramatu. Ij, Ilm, Sd, Rw, Zl, Zh.
 18. Sporządź szczegółowe portrety dwu wybranych postaci dramatu (realistycznej i fantastycznej), które się ze sobą spotkały w akcie II. Przypomnij, dlaczego i o czym ze sobą rozmawiały. Ij, Iit, Ii, Sk, Sd, Rb, Zh, Zl.
 19. Wymień i krótko scharakteryzuj wydarzenia historyczne, o których mowa w *Weselu*. Ij, Ilm, Sk, Rb, Zh.
 20. Na podstawie dramatu opracuj hasło „dramat symboliczny” do słownika literatury Młodej Polski. Ij, It, Sas, Rb, Zl.

³¹ I. Morawska, *Zabytek literacki czy „dzieło w ruchu”?* „*Wesele*” Stanisława Wyspiańskiego jako lektura szkolna, s. 187.

³² Zob. M. Bernacki, *Stanisław Wyspiański „Wesele”*, <https://drive.google.com/file/d/1tfI2f-CqGtniiJhmwDFfRaqEYObPINz3m/view> [30.12.2021].

21. Udowodnij, że *Wesele* ma cechy „teatru ogromnego”. Jakimi cechami – w zamyśle Wyspiańskiego – miał się charakteryzować? Ij, Ilm, Sas, Rb, Zl.
22. Uzasadnij tezę, że utwór Wyspiańskiego posiada cechy konwencji: modernistycznej, fantastyczno-symbolicznej oraz onirycznej. Ij, Ilm, Sas, Rb, Zl.
23. Zaprojektuj i opracuj grę RPG poświęconą *Weselu*. Ij, Ii, Iwp, Sak, Rc, Zt.
24. Udowodnij, że *Wesele* jest dramatem modernistycznym, realizującym koncepcję Wagnerowskiej syntezy sztuk³³. Ij, Ilm, Sk, Rb, Zl.
25. Zagraj w grę miejską *Przygotowania do „Wesela”* dostępną w Internecie w pliku PDF³⁴. Ij, Iwp, Ik, Ii, Sak, Rc, Rw, Zs.
26. Dokonaj analizy porównawczej dramatu Wyspiańskiego oraz filmu Andrzeja Wajdy. Ij, Ilm, Iit, Sd, Rb, Zl, Za.
27. Inspirując się *Weselem* i własnymi obserwacjami, napisz utwór o współczesnej Polsce w wybranej formie i konwencji literackiej. Ij, Iit, It, Sd, Sak, Rw, Zp, Zs.
28. Przeprowadź wśród znajomych ankietę albo wywiad na temat recepcji *Wesela*. Sformułuj wnioski. Ij, Ik, Iit, Sak, Rw, Zs.
29. Uzasadnij tezę, że *Wesele* słusznie określane jest jako „Polaków portret własny”. Ij, Ilm, Sk, Rb, Zpt, Zh, Zs.
30. Napisz tekst (opowiadanie, wiersz, artykuł, kartkę z pamiętnika) inspirowany wybranym problemem z dramatu Wyspiańskiego omówionym na lekcji. Ij, Iit, It, Sak, Sd, Rw, Zt.
31. Zbuduj wypowiedź na temat wydarzeń przedstawionych w *Weselu* z perspektywy wybranego bohatera. Wykorzystaj pytania pomocnicze: Co mógł widzieć? Co zaobserwował? Czego był świadkiem? Co o tym myślał? Co robił na weselu Rydla? Jak się czuł? Z kim nawiązał relację? Ij, Iit, Sd, Rb, Zs, Zps.
32. Obejrzyj w serwisie YouTube film o *Weselu* nagrany przez Profesora Niczego³⁵. Napisz komentarz do jego wypowiedzi, uwzględniając: treść wypowiedzi, język, jakim się posługuje, jakość przekazu. Ij, Ilm, Sd, Rb, Rc, Zl.
33. Przedstaw w formie mapy myśli własne skojarzenia z utworem Wyspiańskiego. Ij, Iwp, Ilm, It, Iit, Sak, Rc, Zt.
34. Zapoznaj się z *Plotką o „Weselu” Wyspiańskiego* Boya-Żeleńskiego i wypisz pięć najważniejszych – Twoim zdaniem – informacji, służących zrozumieniu utworu. Ij, Ilm, Iit, Sd, Rb, Zl.
35. Zbuduj łańcuch skojarzeń z dramatem Wyspiańskiego, pamiętając o tym, że ostatnia litera jednego wyrazu jest jednocześnie pierwszą następnego. Ij, Iwp, Sak, Sk, Rw, Zt.
36. Przedstaw wybrane opracowanie *Wesela*, które pomogło Ci w zrozumieniu jego problematyki. Ij, Iit, Sd, Rw, Zl.
37. Opracuj ulotkę reklamową zachęcającą innych uczniów do przeczytania *Wesela*. Ij, Iwp, It, Sd, Rc, Zt.

³³ Tamże.

³⁴ Zob. *Przygotowania do Wesela*, https://media.mnk.pl/images/upload/pliki/pliki_edukacja/MNK_Wesele_GRA.pdf [28.12.2021].

³⁵ *Streszczenia lektur: „Wesele”*, <https://www.youtube.com/watch?v=apxnUiwR1To> [28.12.2021].

38. Ustosunkuj się do słów Janusza R. Kowalczyka: „Trzyaktowe *Wesele* Stanisława Wyspiańskiego jest najbardziej polskim z narodowych dramatów. [...] Nie ma w naszym repertuarze sztuki równie syntetycznie oddającej duszę – i kompleksy – współczesnego Polaka”³⁶. Ij, Ilm, Ii, Sd, Rb, Zs.
39. Opracuj wystąpienie na temat: *Mój odbiór dramatu Wyspiańskiego*. Ij, Iit, It, Sak, Rc, Rw, Zt.
40. Premiera *Wesela* w 1901 roku w Teatrze Miejskim w Krakowie zakończyła się owacją na stojąco, a po przedstawieniu uhonorowano Wyspiańskiego wieńcem ozdobionym liczbą 44³⁷. Określ, co mógł oznaczać ten gest oraz z jakim utworem związana jest podana liczba. Ij, Ilm, Ii, Sd, Rb, Zl.
41. Przeanalizuj trzy wybrane memy na temat dramatu. Ij, Iwp, Sd, Sak, Rc, Rb, Zs.
42. Wykonaj w dowolnej formie krótką prezentację na temat *Wesela*. Ij, Iwp, It, Sak, Rw, Zt.
43. Wyobraź sobie, że możesz przenieść się na wesele Lucjana Rydla. Z kim i o czym chciałbyś porozmawiać? Kogo i dlaczego chciałbyś poznać? Ij, Iwp, Ii, Sd, Rw, Zs, Zps.
44. Przygotuj i przeprowadź dziesięciominutowy wykład o *Weselu*. Wybierz problem, który omówisz. Uporządkuj treści i nadaj im odpowiednią formę. Ij, Ilm, It, Sd, Rw, Rb, Zt.
45. Zgromadź informacje na temat genezy *Wesela*. Wykorzystaj źródła tradycyjne i elektroniczne. Ij, Ilm, Sak, Rb, Zl.
46. Dokonaj analizy porównawczej dwu utworów Wyspiańskiego, których bohaterem jest chochoł: dramatu *Wesele* oraz obrazu *Chochół* z 1898 roku. Spróbuj odpowiedzieć na pytanie, dlaczego artysta wybrał właśnie taką postać? Co może ona symbolizować? Dlaczego okazała się inspirująca? Ij, Ilm, Sd, Rb, Za.
47. Poszukaj w innych epokach utworów literackich, nawiązujących – Twoim zdaniem – do *Wesela*. Uzasadnij swój wybór. Ij, Ilm, It, Sd, Sas, Rb, Zl.
48. Porównaj sposoby przedstawienia wyższych warstw społecznych w *Weselu* Wyspiańskiego i w *Nie-Boskiej komedii* Zygmunta Krasińskiego. Ij, Ilm, Sd, Sas, Rb, Zl.
49. Przygotuj informacje na temat trzech młodopolskich pisarzy, o których mowa w dramacie. Ij, Ii, Iit, Sd, Rb, Zl.
50. Na podstawie wiedzy o Młodej Polsce określ, co oznaczały słowa, które padły w scenie 10 aktu I w rozmowie Poety z Maryną: „sztuka dla sztuki”: kto był autorem tego hasła i co ono oznaczało? Ij, Iit, Sd, Sas, Rb, Zl.
51. Opracuj inspirowany wydarzeniami opisanymi w *Weselu* skecz o współczesnej Polsce i jej mieszkańcach. Ij, Ik, It, Sak, Rw, Rc, Za.
52. Zaprojektuj okładkę do współczesnego wydania *Wesela* Wyspiańskiego. Iwp, Ik, It, Sak, Rw, Za, Zt.

³⁶ J.R. Kowalczyk, *Stanisław Wyspiański „Wesele”*, <https://culture.pl/pl/dzielo/stanislaw-wyspianski-wesele> [28.12.2021].

³⁷ „*Wesele*” Stanisława Wyspiańskiego, <https://rynek-ksiazki.pl/aktualnosci/wesele-stanislaw-wyspianskiego/> [28.12.2021].

53. Poszukaj informacji o malarzu, do którego obrazów można odnaleźć odwołania w dramacie Wyspiańskiego. Podaj tytuły pięciu jego wybranych dzieł. Określ tematykę obrazów. Ij, Iit, Sd, Rb, Zh.
54. Opracuj w zespole booksprint³⁸ o *Weselu*. Ik, Iwp, Ij, It, Sak, Rw, Rc, Zt.
55. Sformułuj wypowiedź, w której ustosunkujesz się do fragmentu recenzji dramatu Wyspiańskiego dokonanej przez jednego z weselnych gości – Dziennikarza (Rudolfa Starzewskiego), który w „Czasie” napisał: „*Wesele* Wyspiańskiego to dzieło okrutne jak żrący odczyn chemiczny [...] Trwa to «wesele» przeszło wiek od konstytucji 3 maja, poprzez racławickie kosy i krwawe noże rezunów, poprzez pańszczyznę i «złotą hramotę»”³⁹. Ij, Ilm, Ii, Sd, Sas, Rb, Zl, Zh.
56. Wyobraź sobie, że zostałeś wysłany na wesele Rydla jako reporter. Przeanalizuj rozgrywające się na nim sceny i napisz interesujący tekst o charakterze sprawozdawczym. Ij, Iwp, Iit, Ii, Sd, Rw, Zl, Zt.
57. Wymień i scharakteryzuj obecne w utworze nawiązania do epoki romantyzmu. Ij, Ilm, Iit, Sd, Rb, Zl.
58. Porównaj postać Wernyhory ukazaną w *Weselu* oraz w wierszu Andrzeja Bursy *Wernyhora*. Ij, Ilm, Iit, Sd, Rb, Zl.
59. W jednej ze scen dramatu Wyspiańskiego Czepiec wypowiada słowa skierowane do Poety: „Pon ino widzisz pchły,/ pchły, świecidła, rosę, ćmy,/ a nie chcesz znać, co som my”, „Pany-/ wyście ino do majaki”. Uzasadnij tezę, że *Wesele* jest satyrą na młodopolszczyznę⁴⁰. Ij, Ilm, Iit, Sk, Rb, Zl.
60. Nawiązując do *Wesela* oraz innych utworów omawianych na lekcjach, prześledź sposoby ukazywania wsi polskiej w literaturze. Ij, Ilm, Iit, Sak, Sk, Rb, Zl.
61. Obejrzyj fragmenty Trzeciej Kabaretowej Nocy Listopadowej, przygotowanej przez Kabaret Moralnego Niepokoju, i wskaż nawiązania do *Wesela* Wyspiańskiego. Ij, Iit, Sk, Rc, Zl.
62. Wysłuchaj piosenki Marka Grechuty *Wesele* inspirowanej młodopolskim dramatem i napisz do niej kilkuzdaniowy komentarz. Ij, Iit, Im, Sak, Rw, Rb, Zl.
63. W dramacie Wyspiańskiego Rachela wypowiada następujące słowa: „Jeśli kto ma zapach róż;/ owiną go w słomę zbóż;/ a na wiosnę go odwiążą;/ i sam odkwitnie”. Dokonaj interpretacji tego fragmentu, a następnie określ, do którego utworu Adama Mickiewicza omawianego w szkole nawiązuje i w jaki sposób. Ij, Ilm, Sk, Rb, Zl.

³⁸ Zob. więcej na ten temat: *Jak zrobić booksprint?*, <http://edukatormedialny.pl/2013/01/18/jak-zrobic-booksprint/> [29.12.2021].

³⁹ M. Janowski, „*Wesele*” Wyspiańskiego to dzieło „okrutne jak żrący odczyn chemiczny”, <https://e-teatr.pl/wesele-wyspianskiego-to-dzielo-okrutne-jak-zracy-odczyn-chemiczny-9862> [28.12.2021].

⁴⁰ Zob. A. Lempicka, [O „*Weselu*” Wyspiańskiego], [w:] *O literaturze polskiej. Materiały*, wybór i oprac. A. Makowiecki, Warszawa 1974, s. 304–315.

Podsumowanie

W jednej klasie uczą się różniący się od siebie cechami indywidualnymi młodzi ludzie. Świadomość tych różnic w znacznym stopniu ułatwia organizację procesu dydaktycznego, dlatego też ważne jest, by nauczyciel nie poprzestawał jedynie na stwierdzeniu czy rozpoznaniu tych cech, ale stosował wiedzę o nich w swojej pracy. Dzięki temu, jak twierdził Włodarski, każdy uczeń będzie miał stworzone „optymalne warunki odpowiadające jego możliwościom rozwojowym”⁴¹. Z treściami zapisanymi w podstawie programowej polonista niewiele może zrobić. Ich realizacja jest obowiązkowa. Może jednak zmienić techniki działania, pamiętając, że pracuje z różniącymi się między sobą podopiecznymi. Rozpoznanie ich potrzeb i podjęcie prób dostosowania do nich elementów procesu kształcenia jest po prostu przejawem pedagogicznego humanizmu⁴². Na przykładzie propozycji działań wokół *Wesela* Wyspiańskiego starałam się pokazać, jakimi sposobami uczniowie mogą pracować z tą niełatwą dla nich lekturą, jeśli uwzględnione zostaną ich predyspozycje i możliwości.

Rozważania warto zamknąć kilkoma postulatami dydaktycznymi, które pozostawiam do refleksji nauczycielom:

1. Postaraj się zrozumieć, kim są Twoi uczniowie. Dowiedz się, jakie posiadają cechy indywidualne i zastosuj tę wiedzę w organizacji, realizacji oraz ewaluacji procesu kształcenia literacko-językowego.
2. Pamiętaj, że w pracy nauczyciela nie wystarczą kompetencje przedmiotowe. Warto zgłębiać tajniki psychologii rozwoju, pedagogiki, teorii uczenia się.
3. Pokaż uczniom, jak mogą się uczyć. Problemy z przyswajaniem wiedzy i doskonaleniem umiejętności przedmiotowych są często powodowane przez wybór nieodpowiednich metod uczenia się. Czytaj zatem najnowszą literaturę przedmiotu, poświęconą tej tematyce.
4. Wykorzystuj różne sposoby pracy, zarówno te opisane w literaturze przedmiotu, jak i własne, wynikające z bieżących potrzeb. Dzięki temu nie będziesz się nudzić tym, co robisz, a twoje zajęcia będą odbierane jako niebanalne i interesujące.
5. Staraj się indywidualizować proces omawiania lektur, dostosowując działania do uczniowskich możliwości i umiejętności.
6. Pokazuj lektury szkolne – łącząc tradycję z nowoczesnością – jako utwory żywotne, inspirujące, ponadczasowe, funkcjonujące w świadomości współczesnych artystów.

Bibliografia

- Chrzastowska B., *Polonistyka szkolna w procesie komunikacji literackiej*, „Pamiętnik Literacki” 1977, nr 68/3, s. 113–146.
- Dunn R., *Strategies for Educating Diverse Learners*, Bloomington 1995.

⁴¹ Z. Włodarski, *Człowiek jako wychowawca i nauczyciel*, s. 57.

⁴² E. Krzymowska, *Indywidualizacja a personalizizm w kształceniu*, „Wychowawca” 2016, nr 9, s. 8–9.

- Frajberg D., *Mity i brednie szkoleniowe. Style uczenia się*, <https://www.linkedin.com/pulse/mit-5-style-uczenia-się-dominik-frajberg> [22.08.2021].
- Gajewski R., *O stylach uczenia się i I-edukacji*, <http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/11/id/189> [11.12.2021].
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie*, przekł. A. Jankowski, Warszawa 2012.
- Janowski M., „Wesele” Wyspiańskiego to dzieło „okrutne jak żrący odczyn chemiczny”, <https://e-teatr.pl/wesele-wyspiańskiego-to-dzieło-okrutne-jak-zrący-odczyn-chemiczny-9862> [28.12.2021].
- Kłasińska B., *Kształtowanie zainteresowań uczniów wyzwaniem współczesnej i przyszłej edukacji*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2011, t. 18, nr 1, s. 139–149.
- Kolb D. A., *The Learning Style Inventory: Technical Manual*, Boston 1976.
- Kowalczyk J. R., *Stanisław Wyspiański „Wesele”*, <https://culture.pl/pl/dzieło/stanisław-wyspiański-wesele> [28.12.2021].
- Krzymowska E., *Indywidualizacja a personalizacja w kształceniu*, „Wychowawca” 2016, nr 9, s. 8–9.
- Książek-Szczepanikowa A., *Otwieranie „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego: uczestnictwo odbiorcy w „życiu tekstu”*, Łódź 2017.
- Książek-Szczepanikowa A., *Wczoraj i dziś: „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego z pozycji ery multimedialnej*, Łódź 2018.
- Lempicka A., *O „Weselu” Wyspiańskiego*, Wrocław 1955.
- Lempicka A., [O „Weselu” Wyspiańskiego], [w:] *O literaturze polskiej. Materiały*, wybór i oprac. A. Makowiecki, Warszawa 1974, s. 304–315.
- Marzec-Jóźwicka M., *Indywidualizacja kształcenia literackiego w szkole średniej. Model zadaniowy*, Lublin 2018.
- Matusiak B., *Dramat poetycki – czy to w ogóle może zainteresować młodzież? Kłopoty z definicją*, „Polonistyka” 2020, nr 38, <https://www.czasopismopolonistyka.pl/artykul/dramat-poetycki-czy-to-w-ogole-moze-zainteresowac-mlodziez-klopoty-z-definicja> [29.12.2021].
- Morawska I., *Zabytek literacki czy „dzieło w ruchu”?* „Wesele” Stanisława Wyspiańskiego jako lektura szkolna, „Polonistyka. Innowacje” 2017, nr 6, s. 177–192.
- Myrdzik B., *Zrozumieć siebie i świat. Szkice o edukacji polonistycznej*, Lublin 2006.
- Nyczek T., *Wesele*, Kraków 1996.
- Okoń W., *W sprawie budowy lekcji*, „Nowa Szkoła” 1971, nr 4, s. 4–7.
- Parnas polski we wspomnieniu. Od Niemcewicza do Wyspiańskiego*, oprac. H. Przewoska, Warszawa 1964.
- Piłatowska M., *Świadomość stylów uczenia się – korzyści dla nauczyciela i studenta*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica” 2008, nr 217, s. 121–132.
- Reber A.S., Reber E.S., *Słownik psychologii*, red. I. Kurcz, K. Skarżyńska, Warszawa 2008.
- Rita Dunn *Answers Questions on Learning Styles*, „Educational Leadership” 1990, s. 15–19, https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/ed_lead/el_199010_dunn.pdf [21.03.2021].
- Smith M.K., *David A. Kolb on experiential learning*, <http://infed.org/mobi/david-a-kolb-on-experiential-learning/> [28.12.2021].
- Wesele Wyspiańskiego w Krakowie na wesolo*, <https://zwierciadlo.pl/kultura/93814,1,wesele-wyspiańskiego-w-krakowie-na-wesolo.read> [30.12.2021].
- Węgrzyniak R., *Encyklopedia „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego*, Kraków 2001.
- Włodarski Z., *Człowiek jako wychowawca i nauczyciel*, Warszawa 1992.
- Wojtak M., *O języku i stylu „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego*, Lublin 1988.
- Wójcik K., *Indywidualizacja procesu nauczania a teoria inteligencji wielorakich*, „Wszystko dla Szkoły” 2008, nr 12, s. 16–17.
- Wyka K., *Legenda i prawda „Wesela”*, Warszawa 1950.
- Zaczyński W.P., *Uczenie się przez przeżywanie. Rzecz o teorii wielostronnego kształcenia*, Warszawa 1990.
- Ziejka F., *Wesele w kręgu mitów polskich*, Kraków 1997.

Using the knowledge of students' individual characteristics while working on *The Wedding* by Stanisław Wyspiański. A methodological proposal

Abstract

The author of the paper argues that the knowledge of students' individual characteristics, which include, among others, different types of intelligence, learning styles, roles assumed during the lesson and interests, help the teacher organize the learning process. Possessing such knowledge, teachers of Polish have the opportunity to recognize the strengths and weaknesses of their students, and then adapt the methods, techniques and forms of work organization during the lessons, as well as extracurricular activities to their needs and possibilities. The paper includes several dozen examples of instructions for students, taking into account the differences between them, based on one of the main school readings at secondary school, i.e. *The Wedding* by Stanisław Wyspiański.

Keywords: individual characteristics of students, learning styles, intelligence, interests, literary and language education, Stanisław Wyspiański

Magdalena Marzec-Jóźwicka, dr hab. literaturoznawstwa, specjalność: dydaktyka literatury. Adiunkt w Katedrze Dydaktyki Literatury i Języka Polskiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Od kilkunastu lat dydaktyk z pasją przygotowująca do zawodu przyszłych nauczycieli języka polskiego. Przez kilka lat polonistka w Zespole Szkół im. S. Kostki w Lublinie. Autorka czterech książek (*Miłość i gimnazjaliści. Praca z tekstem kulturowym na lekcjach języka polskiego w gimnazjum*, *Między partnerstwem a mistrzostwem. Nauczyciel polonista we współczesnej szkole*, *Indywidualizacja kształcenia literackiego w szkole średniej. Model zadaniowy*, *Komunikacja w pracy nauczyciela polonisty*) oraz kilkudziesięciu artykułów poświęconych teorii i praktyce kształcenia polonistycznego. Zainteresowania: wszystko, co związane z zawodem, misją i zadaniami nauczyciela polonisty (m.in. tradycyjne i nowe metody analizy tekstów, sposoby czytania literatury w szkole, konteksty edukacji polonistycznej, indywidualizacja kształcenia literackiego, historia i teoria edukacji, komunikacja w pracy nauczyciela).